

УДК 351.72:328.185 – 048.66

**УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСТОРОВОГО
ФОРМАТУ ЯК ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ
ВЗАЄМОДІЇ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ**

DOI 10.30838/ P.ES.2224.280519.45.492

JEL: M38, O17

Лисецька Н. М., к.е.н.,*Науково-дослідний Інститут фіскальної політики Університету Державної
фіскальної служби України*

В роботі систематизовано основні проблеми вдосконалення організаційно-правових підходів оптимізації функціонування та підвищення взаємодії суб'єктів антикорупційної діяльності України, базовим чинником яких є удосконалення ефективного інформаційного співробітництва. Ефективна співпраця державних органів, учасників національної системи антикорупційної діяльності, здійснюється в рамках укладених спільних законодавчих актів та, зокрема функціонування Єдиної інформаційної системи, організованої для створення єдиного інформаційного простору щодо забезпечення аналізу та обміну інформації про доходи, одержані злочинним шляхом, виявлення механізмів їх легалізації. Єдина інформаційна система держави повинна відповідати інноваційним міжнародним стандартам, забезпечувати інтеграцію додаткових інформаційних ресурсів органів державної влади, мати гарантійне апаратне та програмне забезпечення, та володіти комплексною системою захисту інформації. В нашій країні ще не створена надійна система інформаційної інфраструктури та кібербезпеки, тому антикорупційним підрозділам, які ведуть боротьбу з корупційними явищами необхідно піклуватися про захист свого інформаційного простору самостійно, для цього необхідно розробити стратегію, впровадивши в себе достатньо надійну систему кіберзахисту з урахуванням усіх міжнародних вимог. Також, на жаль, не встановлено законодавчих норм, які зобов'язують органи влади забезпечувати достовірність інформації, що зберігається в єдиному державному реєстрі та інших інформаційних системах. Ці проблеми створюють перепони у ефективній діяльності та взаємодії державних регуляторів системи запобігання та протидії корупції. У цьому контексті вирішення проблем полягає в удосконаленні інформаційної співпраці даних державних органів та в урахуванні рекомендацій міжнародних організацій, зокрема Групи держав проти корупції (GRECO) та ЄС, які включають в себе: утворення антикорупційних інституцій, проведення реформ прокуратури, державної служби, створення систем контролю щодо запобігання конфлікту інтересів та доброчесності походження активів посадовців.

Ключові слова: інформаційна взаємодія; антикорупційні органи; державні регулятори; механізм взаємодії; нормативно-правова база; єдиний інформаційний простір

UDC 351.72:328.185 – 048.66

IMPROVEMENT OF INFORMATION-SPATIAL FORMAT AS AN INTEGRATIVE APPROACH TO INCREASE COOPERATION OF ANTI-CORRUPTION AUTHORITIES IN UKRAINE

DOI 10.30838/ P.ES.2224.280519.45.492

JEL: M38, O17

Lysetska N., PhD in Economics

Research Institute of Fiscal Policy University of the State Fiscal Service of Ukraine

This article systematized the main improvement problems of organizational and legal approaches of functioning optimization and increasing of interaction of anti-corruption authorities in Ukraine, the basic factor of which is improvement of effective information cooperation. Effective cooperation of state authorities, members of the national anticorruption system, is carried out within the framework of joint legislative acts and, in particular, the functioning of the Unified Information System, organized to create a single information space to ensure the analysis and exchange of information on proceeds of crime, to identify mechanisms for their legalization. The unified state information system would comply with the innovative international standards, ensure the integration of additional information resources of public authorities, have hardware and software and have a comprehensive system of information protection. In our country, a reliable system of information infrastructure and cybersecurity has not yet been established, so anti-corruption units, which are fighting with corruption need to take care of protecting of their information space. The step for this is to develop a strategy with a robust cyber defense system in view of all international requirements. There are no legal norms, which enjoin authorities to ensure the accuracy of information, stored in a unified state registry and other information systems. These problems create obstacles to the effective activity and cooperation of state regulators of the system of preventing and countering the corruption. In this context, the solution is to improve information cooperation between government authorities and to take into account the recommendations of international organizations, in particular the Group of States against Corruption (GRECO) and the EU, which include: the establishment of effective anti-corruption institutions; reforms of the prosecutor's office and public service; control system implementation for prevention of conflicts of interest and the integrity of the assets of public officers.

Keywords: information cooperation; anti-corruption authorities; state regulators; collaborative mechanism; legal framework; single information space

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розроблення концепції методологічних і прикладних підходів до якісного функціонування та підвищення ефективності системної взаємодії суб'єктів антикорупційної діяльності полягає в забезпеченні інтегративного підходу щодо ефективного інформаційного обміну між даними суб'єктами, який охоплює практичні напрацювання фахівців даної сфери та рекомендації з удосконалення вітчизняного нормативно-правового поля у частині законодавчого регулювання діяльності державних інститутів фінансового моніторингу. Впровадження даних пропозицій з використанням міжнародного досвіду та активне реагування державних органів на рекомендації міжнародних організацій, зокрема Групи держав проти корупції (GRECO) [1] відбуваються дуже повільно. У цьому контексті використання комплексних рекомендацій практичного застосування досвіду Європейського Союзу у частині імплементації нормативних актів регулювання правових засад боротьби з корупційними явищами щодо виконання Україною міжнародних стандартів FATF дозволить систематизувати та оцінити ризики і проблеми, які виникають під час розроблення та удосконалення порядку взаємодії та інформаційного обміну суб'єктів національної системи антикорупційної діяльності.

Аналіз останніх наукових досліджень. В останні десятиріччя теоретичні та практичні напрацювання щодо ефективної взаємодії суб'єктів національної системи запобігання та протидії корупції зустрічаються у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Для вітчизняної правової науки розробка організаційних та практичних заходів антикорупційної діяльності, в умовах сьогодення є значною мірою новим напрямком наукового пошуку. Зазначені та невирішені донині проблеми викликають інтерес серед науковців щодо розв'язання теоретичних і практичних питань профілактики правопорушень, шляхом покращення інформаційної взаємодії між її суб'єктами. Певною мірою ці питання були об'єктом дослідження в наукових працях О. Антонова, В. Баштанника, В. Білоуса, Ю. Битяка, Є. Додіна, А. Жалінського, О. Кузьменко, А. Лещуха, О. Музичука, О. Остапенка, О. Прохоренка, В. Плішкіна та інших вчених, які представляють різні галузі правової науки. Проте в умовах реформування державного інституційного механізму в Україні цього замало. Нового змісту нині набуває профілактична діяльність державних та самоврядних органів, а в окремих випадках і змінених форм їх взаємодії. У зв'язку з цим виникає необхідність здійснити комплексний аналіз підвищення ефективної

взаємодії суб'єктів антикорупційної діяльності за допомогою налагодження інформаційного обміну між правоохоронними державними регуляторами.

Мета роботи полягає в розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму системної взаємодії суб'єктів національної системи запобігання та протидії корупційним схемам шляхом оптимізації просторово-інформаційного формату ефективного функціонування державних інститутів антикорупційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному геоeкономічному просторі відбуваються суттєві модифікаційні процеси, що якісно видозмінюють функціонування фінансових ринків країн і регіонів світу під впливом науково-технологічного, інформаційного та соціально-організаційного розвитку. Геофінансові інструменти створюють можливості країнам-лідерам та мегарегіонам здійснювати вплив на національні ринки, а звідси, і на реальні економіки країн через інфляцію, платіжний баланс, використання внутрішніх заощаджень для виробничих інвестицій тощо. Масштабне і слабо контрольоване використання грошових, насамперед, валютних важелів, викликає особливі загрози для збалансованого соціально-економічного розвитку, та підвищує уразливість міжнародної фінансової системи, що надає можливість злочинним групам здійснювати корупційні схеми на глобальному рівні.

Тіньова економіка є основою складно організованої багаторівневої системи, до якої належить корупційна складова і вся тіньова інфраструктура, що забезпечує її функціонування (законодавча, судова, політична, ідеологічна, культурна, етична, система цінностей і поведінкових норм). Тіньова економіка на теренах України має об'єктивний характер, в основі корупційних відносин в нашій країні лежить можливість приватизувати будь-яке суспільне благо та пристосувати і використати закон для тіньового обороту у власних інтересах, особливо це стосується посадовців окремих державних структур. Тому особливої уваги набуває необхідність зменшення корупційних масштабів на всіх рівнях всіма доступними методами, удосконаливши роботу державних антикорупційних інститутів, зокрема створенням якісної інформаційної системи боротьби з організованою злочинністю, яка оптимізує співпрацю державних антикорупційних регуляторів.

Проблема корупційних проявів в суспільстві та на вищих щаблях влади перебуває в центрі уваги багатьох міжнародних організацій. Відносно даної проблеми прийнято ряд міжнародних правових актів, зокрема, Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. [2],

Конвенції ООН [3,4], Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи [5], Міжнародну конвенцію про боротьбу з фінансуванням тероризму [6], Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей [7], а також рекомендації Спеціального комітету експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії ВК/ФТ (MONEYVAL) [8] та Ради Європи по боротьбі з корупцією (GRECO).

Основним висновком міжнародних та європейських організацій, зокрема в оціночному звіті групи держав Ради Європи по боротьбі з корупцією (GRECO) щодо України на сьогоднішній день наголошується, що корупція становить загальний ризик відмивання грошей в Україні. Вона створює значні суми кримінальних доходів і серйозно підриває ефективне функціонування окремих державних установ та системи кримінального правосуддя. Поточний рівень корупції становить реальну загрозу принципам демократії і верховенства права [9, с.19]. Для ефективної боротьби з цим процесом необхідна плідна співпраця та взаємодія всіх державних регуляторів національної системи антикорупційних органів шляхом удосконалення якісного функціонування інформаційного обміну між даними суб'єктами.

Особливого значення для забезпечення ефективної діяльності та взаємодії антикорупційних органів, а також координації їхніх дій, набуває дотримання базових пріоритетів державної антикорупційної політики, які повинні визначатися на рівні Антикорупційної стратегії та згідно Державної програми її реалізації, як основного документу, який повинен стати основою розробки антикорупційних програм кожним державним регулятором, органом місцевого самоврядування та іншими суб'єктами національної системи антикорупційної діяльності.

Ефективна співпраця та взаємодія державних антикорупційних органів, здійснюється в рамках укладених спільних нормативно-правових актів і угод та функціонування Єдиної інформаційної системи, організованої для створення єдиного інформаційного простору щодо забезпечення комплексного аналізу інформації про корупційні схеми, виявлення механізмів їх легалізації, запобігання та протидії корупції, але на жаль, не встановлено жодних процедур або законодавчих норм, які зобов'язують органи влади забезпечувати достовірність, точність та актуальність інформації, що зберігається в єдиному державному реєстрі (ЄДР), ця проблема створює перепони у ефективній взаємодії державних антикорупційних регуляторів. Щодо покращення даної ситуації, то на

сьогоднішній день, відкриті дані про юридичних осіб (ЄДР) почали публікуватися щодня, а не щотижня, та була відкрита можливість подавати скарги в Антирейдерську комісію в електронній формі.

Варто зауважити, що створена в Україні національна система запобігання та протидії корупційним схемам включає взаємообумовлені та взаємопов'язані інструменти, які формують єдиний механізм забезпечення ефективності функціонування даної моделі. Базовими складовими елементами такої системи, що обумовлюють її стабільну діяльність та вирішення поставлених завдань повинні бути: сукупність нормативних правових актів у сфері протидії корупції система державних органів, організацій та інститутів, що забезпечують комплексне запобігання й протидію корупції на загальнодержавному рівні та інші державні органи (правоохоронний блок); сукупність форм, методів контрольної-наглядової та іншої діяльності; наявність підсистем: внутрішнього контролю (контрольна) та адміністративного нагляду та інших заходів (оперативно-розшукових тощо) [10].

Одним із напрямів оптимізації механізму ефективної взаємодії антикорупційних органів є інтенсивний інформаційний обмін, зокрема впровадження єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи накопичення інформації, виявленої в ході досудових розслідувань злочинів, про способи одержання, джерела походження та розміри вигоди як потенційного об'єкта для можливих наступних дій, пов'язаних з корупційними схемами, у тому числі надання доступу до інформації з обмеженим доступом, банківської таємниці тощо. Така система обов'язково повинна відповідати міжнародним стандартам та забезпечувати інтеграцію додаткових інформаційних ресурсів органів державної влади з ЄІС, заміну застарілого апаратного та програмного забезпечення, удосконалення комплексної системи захисту інформації відповідно до нових загроз її безпеки. Також для удосконалення інформаційно-просторового формату даної сфери необхідно удосконалити нормотворення антикорупційної спрямованості, зокрема розробити Інструкцію чи програму на державному рівні про порядок організації обміну інформації між антикорупційними державними регуляторами; професійне навчання та підвищення кваліфікації працівників по даному напрямку. Передовий досвід свідчить про те, що розроблення програми, яка передбачає систематичний та ефективний обмін інформацією, може привести до викриття великої кількості кримінальних правопорушень. Обмін інформацією може здійснюватися у формальному або неформальному режимі.

Для належного функціонування будь-якого органу в якому існують різні антикорупційні підрозділи з власними завданнями та різними методами роботи, ключовими чинниками є організація належної внутрішньої взаємодії між цими підрозділами. Можемо зазначити, що на сьогоднішній день внутрішня взаємодія підрозділів, які ведуть боротьбу з корупцією потребує удосконалення, зокрема в питанні розмежування завдань та функцій з питань запобігання та виявлення корупції. У рамках співпраці з іншими правоохоронними органами необхідно розпочати процес отримання доступу до реєстрів, баз та банків даних, які знаходяться у розпорядженні державних органів, адже оперативний доступ та обмін інформацією — це запорука якісної та результативної діяльності.

На сьогоднішній день, серед чинників, які негативно впливають на рівень ефективності взаємодії можна виділити наступні: наявність різних показників в діяльності різних правоохоронних органів; дублювання повноважень; недобросовісна конкуренція за показники; небажання ділитися інформацією в результаті надмірної корпоративної закритості кожного правоохоронного органу; відсутність належної нормативно-правової бази, яка б врегульовувала питання взаємодії; наявність конфлікту між вищим керівництвом різних правоохоронних органів і наявність конфлікту між керівниками різних антикорупційних органів на регіональному або місцевому рівнях [11].

Важливим питанням, якому необхідно приділити увагу у процесі плану покращення взаємодії запропоновані наступні заходи: створити ефективну систему контролю за діяльністю антикорупційних підрозділів державних органів, потрібно законодавчо забезпечити контроль одного державного органу за діяльністю антикорупційних підрозділів, чітко розмежувати та усунути дисбаланс повноваження, впровадити європейську систему оцінки діяльності правоохоронних органів, усунути показову систему в роботі.

Одним із важливих завдань в сфері взаємодії є налагодження партнерських відносини між різними підрозділами правоохоронних органів, також налагодження тісної міжнародної співпраці між антикорупційними органами України з компетентними органами іноземних держав у сфері антикорупційної діяльності. На міжнародному рівні постійно проводяться засідання робочих груп та семінари щодо боротьби з проявами корупції в державних органах влади, участь в яких дозволить нашим фахівцям в цій сфері використовувати передові види практик впровадження інформаційної взаємодії на національному та міжнародному рівні та методології з метою

створення і здійснення ефективних і взаємно узгоджених заходів для вирішення даної проблеми з метою обміну досвідом та інформацією.

Для удосконалення ефективної співпраці з громадськістю необхідно проводити наступні заходи: формування позитивного іміджу антикорупційних органів; надавати громадським організаціям можливості активно брати участь у реалізації антикорупційних програм; за допомогою засобів масової інформації проводити роз'яснювальну роботу серед населення для підвищення правової свідомості, правового виховання, розповсюджувати знання щодо корупційних правопорушень; забезпечити прозорість розслідування і судового розгляду справ про хабарництво. Також стимулом до співпраці з громадськістю може стати матеріальне заохочення громадян до такої співпраці, тобто плата громадянам за інформацію про корупціонерів у державних гілках влади.

В Україні на сьогоднішній день ще не створена надійна система інформаційної інфраструктури та кібербезпеки, тому антикорупційним підрозділам, які ведуть боротьбу з корупційними явищами в державних органах необхідно піклуватися про захист свого інформаційного простору самостійно, для цього необхідно розробити стратегію, впровадивши в себе достатньо надійну систему кіберзахисту з урахуванням усіх вимог, яка буде включати: якісне кадрове забезпечення фахівців даного профілю у головному та територіальних підрозділах, а також забезпечення їхньої діяльності новітнім технічним обладнанням. Тим більш, що на сучасному етапі практика правоохоронних органів, так як і співробітників підрозділів внутрішньої безпеки багато в чому відстає від темпів розвитку організованої і професійної економічної злочинності, нові види злочинності істотно додали як в кількісних, так і в якісних характеристиках, зокрема на інформаційному рівні, тому удосконалення якісного функціонування інформаційно-просторового формату взаємодії антикорупційних органів повинно бути першочерговим завданням на даному етапі.

Висновки. Для оптимізації механізму ефективної взаємодії необхідно налагодити інтенсивний інформаційний обмін між спеціалізованими антикорупційними органами та спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та іншими антикорупційними підрозділами, зокрема впровадженням єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи накопичення інформації, виявленої в ході досудових розслідувань злочинів, про способи одержання, джерела походження та розміри вигоди як потенційного об'єкта для можливих наступних дій, пов'язаних з корупційною діяльністю, у тому числі надання доступу до інформації з

обмеженим доступом, банківської таємниці тощо. Така система обов'язково повинна відповідати міжнародним стандартам та забезпечувати інтеграцію додаткових інформаційних ресурсів органів державної влади з ЄІС, удосконалення комплексної системи захисту інформації відповідно до нових загроз її безпеки. Обопільний обмін інформацією може здійснюватися у формальному або неформальному режимі. Зокрема, антикорупційні органи можуть сформувати неформальну робочу групу у складі представників антикорупційних регуляторів (наприклад, за територіальним принципом) з відповідним забезпеченням захисту інформації.

На урядовому рівні укласти угоди про обмін інформацією на безоплатній основі, удосконаливши нормативно-правову базу інформаційно-просторового формату з урахуванням рекомендацій та взаємодії з міжнародними організаціями. Впроваджені зміни дозволять отримати замість політизованих державних антикорупційних структур репресивного типу демократизовані антикорупційні органи, що діятимуть в умовах цивільного демократизованого контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144 (дата звернення: 10.06.2019).
2. Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 15.06.2019).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Міжнародний документ від 31.10.2003. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 15.06.2019).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення: 15.06.2019).
5. Директива Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи [...] від 26.10.2005 № 2005/60/ЄС. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_774 (дата звернення: 25.06.2019).
6. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_518 (дата звернення: 27.06.2019).
7. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) постанова Кабінету Міністрів України від 24.08.2001

- № 1124. URL: http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=34&lang=uk (дата звернення: 03.07.2019).
8. Звіт Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України, грудень 2017 р. URL: http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=575&art_id=28291&lang=uk (дата звернення: 10.07.2019).
9. Івасенко С.М. Запобігання та протидія корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект: дис. ...канд. держ. управління: 25.00.01. Національна академія державного управління при президентіві України. Київ, 2015. 195 с.
10. Борець М. В. Адміністративно-правовий статус державних регуляторів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 254 с.
11. Антикоруційна інфраструктура. URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files/doslidzhennya/11.pdf (дата звернення: 11.07.2019).

REFERENCES:

1. Statut Hrupy derzhav po borot'bi z koruptsiyeyu (GRECO). [*Group of States against Corruption (GRECO)*]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_144
2. Konventsiya Rady Yevropy pro kryminal'nu vidpovidal'nist' za koruptsiyu 1999 r. [*Criminal Law Convention - Council of Europe 1999*] Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101
3. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty koruptsiyi. Mizhnarodnyy dokument vid 31.10.2003. [*United Nations Convention against Corruption, 31 October 2003*]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
4. Konventsiya Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy proty transnatsional'noyi orhanizovanoyi zlochynnosti vid 15.11.2000. [*United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 15 November 2000*]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789
5. Dyrektyva Yevropeys'koho Parlamentu ta Rady pro zapobihannya vykorystannyu finansovoyi systemy [...] vid 26.10.2005 № 2005/60/YES. [*Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council ...*] Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_774
6. Mizhnarodna konventsiya pro borot'bu z finansuvannyam teroryzmu vid 09.12.1999. [*International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, New York, 9 December 1999*]. Retrieved from http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_518

7. Pro Sorok rekomendatsiy Hrupy z rozrobky finansovykh zakhodiv borot'by z vidmyvanniam hroshey (FATF) postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24.08.2001 № 1124. [FATF Recommendations - Financial Action Task Force (FATF) Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №1124]. Retrieved from http://www.sdfm.gov.ua/documents.php?cat_id=34&lang=uk [in Ukrainian].
8. Zvit Komitetu ekspertiv Rady Yevropy z otsinky zakhodiv protydyi vidmyvannyu koshtiv ta finansuvannyu teroryzmu (MONEYVAL) za rezul'tatamy p"yatoho raundu vzayemnoyi otsinky Ukrayiny, hruden' 2017 r. [Report of the Committee of Experts of the Council of Europe Committee on the Evaluation of Measures to Combat Money Laundering and Terrorist Financing (MONEYVAL), based on the results of the fifth round of mutual evaluation of Ukraine]. Retrieved from http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=575&art_id=28291&lang=uk
9. Ivasenko S.M. (2015) Zapobihannya ta protydiya koruptsiyi v pravookhoronnykh orhanakh: orhanizatsiyno-upravlins'kyy aspekt [Preventing and countering the corruption in law enforcement agencies: organization and management dimensions.]. Candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Borets' M. V. (2017). Administratyvno-pravovyy status derzhavnykh rehulyatoriv u sferi zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom [Administrative and legal status of state regulators in the field of preventing and countering the legalization, or laundering, of the proceeds of crime.]: Candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
11. Antykoruptsiyna infrastruktura. [Anti-corruption infrastructure.]. Retrieved from https://nazk.gov.ua/sites/default/files/docs/nazk_files/doslidzhennya/11.pdf [in Ukrainian].